

mulje

Meelelahutuslavastuse filosoofiaotsing kui donkihhotelik enesepettus?

VIRVE NORMET
muusikaajakirjanik

Don Quijote (René Soom) ja tema truu kaaslane Sancho Panza (Ago Anderson).

Mitch Leigh' muusikal "Mees La Manchast" (1964/65). Esietendus 22. märtsil Rahvusoperis Estonia (nähtud etendused 1. ja 4. aprillil).

Broadway menumuusikali (New Yorgis mängiti lavastust 2328 korda!) libreto on Miguel de Cervantes Saavedra romaani "Don Quijote" ainetel ning kirjaniku kui isiksuse peale mõeldes kirjutanud Dale Wasserman. Tõlge eesti keelde: Peeter Volkonski. Lavastaja: Neeme Kuningas. Dirigendid: Jüri Alperden ja Mihhail Gerts. Kunstnikud: Ott Evestus, Grete "Stitch" Laus, Palle Palmé (valgustus). Osades: René Soom või Priit Volmer (Cervantes / don Quijote), Tõnu Kark või Ago Anderson (Sancho Panza), Hanna-Liina Võsa või Kelli Uustani (Aldonza/Dulcinea) ning Märt Jakobson, Mart Laur, Olari Viikholm, Kadri Kipper, Kristina Vähi, Janne Ševšenko, Aleksander Arder, Oliver Kuusik, Andres Köster jt.

On tore, et üks rahvalik muusikal irriteerib analüüsimeistreid Alvar Loogi (ajalehes Sirp) ja Rein Veidemanni (Postimehes) surmtõsiselt sõna võtma. See on sama sündroom, mis la-

vastajal Neeme Kuningal: eesti mees ajab ikka tarkust taga! Kõikjal ja kõiges.

Ent mis lavateos on öieti "Mees La Manchast"? Alustuseks tsiteeriksin libretist Dale Wassermanni, kes seostas don Quijote kuhu Cervantes enda isikuga ning kirjutas kokku täiesti uue lavateose. Kavalehel avaldatud intervjuus ütleb Wasserman: "Mina – nagu enamik inimesi – polnud "Don Quijote" lugenud. (...) Asusingi romaani kallale ja veendusin poole miljoni sõna pärast, et seda ei ole võimalik dramatiseerida. Selleks oleks liiga palju võimalusi. (...) Mulle tundus, et see sarnaneks püüdega järve ämbrisse kallata." Nii ta siis kirjutabki oma stsenaariumi Ameerika publiku maitse järgi. Samasuguses lihtsas võtmes lahendab Mitch Leigh ka muusika, mis vaevalt poole lavastuse ajast endale saab. Orkestri koosseis piirdub puhkpillidega, neile lisanduvad kontrabassid ja Hispaania olustiku-muusikas möödapääsmatud kitarrid, nii laval kui ka orkestris.

See filosoofiale rõhumine...

... hakkab silma nii arvustustes, näitemängus endas kui ka kommentaarides ja

kavaraamatuse. Viimane on lahenduselt üks lustakas leid: toredasti faktitihe, aga iseenesest ka üks paras segadik, tekst on paigutatud lehtedele kõikvõimalikku pidi. Küllap peab seegi sümboliseerima maailmas domineerivat hullust. Aga leheküljenumbriid kuluksid siiski marjaks ära...

Miks me ei võiks võtta seda meest La Manchast – ühes isikus kirjanik ja tema raamatu peategelane – lihtsalt kui kahte rolli mängivat lavakangelast? Praegune 1950/60ndate muusikalide buum maailmas eksponeerib end multimeedia sildi all, st võimalust näidata lavastuse sisse monteeritud kõike, mida näitlejad-lauljad-tantsijad-trikimehed, lavakujundus- ja kostüümimaterjalid ning ajastu tehnika(imed) võimaldavad, ning panna see tervikult teenima. Kui nii läheneda ka Estonia muusikalile, on siin palju efektselt pillkupüüdvat, isegi imetlust väärivat, on kõrvapaitavat, naerma ajavat, ehk õige natuke ka tõsiseks tegevat ja brutaaususega jahmatavat. Ka arutlema-kritiseerima sundivat. On lavastajapoolset völlanaljagi. Kuidas muidu mõista suurimat publikumenu pälvivat Sancho Panzat "jorutajate" Tõnu Kargi ja Ago

Andersoni kehasuses!

Mul oli võimalus näha laval mõlema koosseisu peategelasi: 1. aprillil Priit Volmer, Tõnu Kark ja Hanna-Liina Võsa, 4. aprillil René Soom, Ago Anderson ja Kelli Uustani. Mõlemal öhtul olid nauditavad professionaalsed kaunikõlalised koori- ja ansamblinumbrid ning kõrvaltegelaste rõõmustavad hääled: Janne Ševtšenko, Aleksander Arder, Mart Laur, Urmas Põldma, Juuli Lill jt väärivad ka tõsiseid (pea)osi. Hea mulje jätsid ka ainult pisut-pisut oma Ameerika kolleegidele mänguvõimelt alla jäävad orkestri puhkpillimängijad. Leigh' muusika on meloodiline, lihtne, see on kauni harmoonia ja hispaaniaalike rütmide süntees. Meeldejäävaid viise on, ent mitte palju, ja mõned, nagu don Quijote "Tõotuselaul" ja Dulcinea "aariad", on ka iseseisvate muusikapaladena lausa igihaljaks klassikaks lauldud.

Subjektiivsed muljed

esimesest öhtust olid siiski sisemist rahunust tekitavad. Etenduses on Cervantest ja kõnetekstilist igavat kordamist liiga palju, don Quijotet ja muusikat aga vähevõitu. Midagi olulist tundub tema rollis puudu jäävat, nii Volmeri kui ka Soomi puhul. Ja siit liigub mõte nelikümmend aastat tagasi laval olnud Georg Otsa juurde. Miks õnnestus temal teha kurva kuju rüütlist justkui omaenda võrdkuju? Miks sai sellest sümbol? Mängisid siin kaasa ehk ajastu ja meie endi suhteline isoleeritus muu maailma kultuurist ja muusikali kui žanri uudsus meie teatrimaastikul? Ja Georg Otsa aristokraatlikkus ning määratu lavavõlu selles topeltrollis? Ja lõpuks ning tähtsaimana – tema hääle lõputu väljendusrikkus ja puhtesteetiline kaunidus? Ilu kui asi iseeneses. See ei jätnud kedagi külmaks. Helgi Sallo sekundeeris peategelasele sellise peene tundlikkusega, esimestest hetkedest peale, mis välistas vulgaarsuse. Ja nii said neist legendid.

Praegune lavastus kulgeb üldse liiga primitiiv-loogiliselt lahtiseletatuna, murdevõi löikekohti, kus vaataja mõte ise (tunnetuslikult!) edasi liiguks ja "lüngad täidaks", pole. Loo sõnum on viidud vähestesse sõnadesse pandava lihtsuseni.

Etenduses on Cervantest ja kõnetekstilist igavat kordamist liiga palju, don Quijotet ja muusikat aga vähevõitu. Midagi olulist tundub tema rollis puudu jäävat.

Hanna-Liina Võsa Dulcinea rollis.
FOTOD HARRI ROSPU

Kuid "mängib" visuaalne külg. Andekas leid on tagaseinale kavala nurga all paigaldatud suured peeglid, mis mitmekordistavad laval liikuvate tegelaste hulka ja muudavad peeglis ka nende välimust. Kaldtee, mida mööda laskuvad lavale "vaenlased" ja mis "viib nii inkvisitsiooni kui tähtede poole", on juba üsna tavaline võte. Tegelaste kostüümid on esile kutsunud vastakaid arvamusi: kentsakalt grotesksed, ülikirevad, liikumist takistavad, karnevalilikud, mitte-tõsiseltvõetavad oma mängulisuses ja lapsikuses jms. Eks nad tundu tõesti detailirohked ja üsna raskesti tabatavat sümboolikat täis riputatud. Kuid ma ei kurdaks, et nad tähelepanu hajutavad. Millelt siis?!

Siinkohal hoopis tänusõnad lavastajale ja kunstnikele, kes pole küünalt vaka all hoidnud ja on oma fantaasial lennelda lasknud!

Peategelastest rääkides kipub keelele võrdlemine. Priit Volmer on kujult rühikam, rüütellikum, ka tema liikumises pole jõuetust ja madalust nagu René Soomi rollil. Ent vokaalselt "edestab" Soom Volmerit, sest tal lihtsalt on jumalast antud peaaegu georgotsalik bariton. See kõlaks nauditavalt ka siis, kui ta laulaks vaid ühte nooti ja mõttetut silpi. Selline on kauni inimhääle vägi! Hanna-Liina Võsa ja Kelli Uustani Dulcinead on tasavägised. Mõlemal on väga kaunis keskmine tessituur ja pisut-pisut kiledavõitu, justkui ülemhelideta kõrgregistri, kuid esitused olid tundlikud, mõttekad

ja ilmekad. Lavastaja on aga lõbutüdrukute rolli liiga trafaretseks teinud. Muude fantaasiate kõrval oleks ka siin võinud suuremat leidlikkust üles näidata.

Rahva hääl on tõe hääl

Teos on pärvinud suure publikumenu ja see on üsna loomulik. Muusika on ju imeilus ja tõestab taas, et ka meie ajal jõuab meloodia ja kaunis harmoonia peaaegu iga inimeseni.

Et rahva hääl on tõe hääl, sellele äratundmisele jõudsin ma, lugedes Delfis tädi Maali arvamust (vaatamata püstiseisva publiku ovatsioonidele iga etenduse lõpul):

"Selle muusikali põhisõnum on trivialsuse ja idealismi vastandumises, ja see vastuolu jäi paraku välja tulemata. Lavastus oli liiga ilus, pehmeke ja pigem nagu muinasjutt Alice imedemaal. Laulunumbrid olid väga head, selle koha pealt ei ole miskit ette heita. Aga kontseptsioon... Selles vanglas oleks päris tore olla olnud, seltskond kaunis sümpaatne ja inkvisiitor ka arusaaja inimene, sestap l a h u t a s Cervantes / Alonso Quijana / don Quijote heast südamest nende m e e l t, mitte ei võidelnud oma elutöö ja ideaalide eest."

Kuldsed sõnad! Kes soovib kurva kuju rüütli filosoofia kannul maailma asjade üle mõtiskleda, võtku kätte Cervantese originaalteos, ja kõrvale võib lugeda kasvõi Rudolf Steinerit ning teisi inimest ning maailma omavahel tasakaalu viia püüdvaid mõtlejaid. Kes aga tahab veeta kena öhtut ilusa lihtsavõitu muusika, vaimuka lavaseade ja professionaalsete muusikutega, valigu muusikal Estonias!